

Dezső LÁSZLÓ

DARURILE VIETII MINORITARE

Titlul poate fi considerat deopotrivă o provocare îndrăzneată și o probă de oportunism de cea mai joasă speță.

Eu l-am scris aici ca pe un strigăt victorios și vădit al vieții, drept îndemn și judecată.

Ne e dat să auzim zi de zi că viața de minoritar e un blestem, o mizerie apăsătoare și un povârniș către moarte în viața națiunii maghiare. A vorbi despre maghiarimea minoritară înseamnă a vorbi despre o grămadă de nedreptăți și imixtiuni brutale. Aceste afirmații sunt absolut adevărate. Destinul minoritar poate însemna într-adevăr risipirea unui popor, destrămarea, distrugerea, în cele din urmă dispariția, moartea sa. Dar destinul minoritar va însemna această teribilă moarte tocmai atunci când însuși poporul ajuns să aibă o asemenea soartă nu vede altceva decât moarte, dacă nu e în stare să producă acele forțe care să-l poată menține în noile condiții.

Soarta pe care o va avea maghiarimea minoritară depinde de felul în care se vede ea însăși, dacă se recunoaște și își recunoaște destinul și menirea în oglinda Vieții sau în aceea a Morții.

Eu îndrăznesc să spun că ramurile condamnate la o soartă minoritară ale copacului maghiar sunt grele de rod, de o bogăție de fructe coapte.

Ce-i drept, a vorbi despre aceste roade nu e o sarcină din cele mai fericite. Gura lumii zice că nu e un bun maghiar, că e un oportunist acela care vede o viață vie, un viitor strălucit și șanse libere de afirmare chiar și acolo unde în mod oficial n-ai voie decât să-ți fluturi doliul și să jelești.

Dar judece fiecare după cum crede. Crezul meu e acesta: puteri mai mari decât noi ne-au venit cu voie constrângătoare să purtăm această soartă. Această soartă minoritară ne-a potopit, trăim într-însa, de ce să murim sub apăsarea ei, de ce să-i vedem doar spectrele care amenință să ne înghită, atunci când are și daruri țuitoare de viață? Să fim nebuni și să nu acceptăm compensațiile vieții, prin care vrea să ne dea cu ir vindecător rănile dureroase ale vieții noastre? De ce să nu vedem viața și acolo unde altora nu le miroase decât a moarte? Greu încercata maghiarime minoritară merită să descopere acele mărgăritare pe care trupul său de scoică sfârtecată de dureri le-a dat la iveală întru bucuria fiecărui maghiar și a lumii întregi.

Mai mult, întorc vorba și zic: sunt niște sinucigași, niște orbi, niște ciocli pentru propriii lor frați maghiarii care nu văd toate acele daruri pe care destinul minoritar le-a produs nu numai spre folosul celor ce trăiesc în minoritate, dar și al ansamblului maghiarimii. Aceste daruri sunt rodul sufe-

rinței a milioane de vieți maghiare, să nu ne pară rău de codrul acela de pâine pentru care am trudit.

Cumpăna destinului minoritar: într-un talger al balanței joacă Moartea, în celălalt Viața. Destinul minoritar înseamnă mai multă Moarte și mai multă Viață. Moartea mai multă e învinsă de Viața și mai multă.

1. În lume – chiar dacă e sfâșiată și risipită în multe țări – există numai o singură maghiarime. Există un soi de oameni, milioane și milioane de indivizi pe care o forță misterioasă îi împinge să se declare maghiari chiar și dacă au de suferit din pricina asta. Același destin, aceeași vocație, același suflet țin laolaltă milioane într-un verbu acesta: sunt maghiar. Cei care mărturisesc cu adevărat într-o aceasta, cei care sunt cu adevărat membri ai neamului maghiar, nu știu de ce, dar mărturisesc, pentru că trebuie să mărturisească. Acest neam maghiar cu o aceeași rădăcină în trecutul său, identic într-o limbă, edificând pe baza unor legități interioare o cultură unitară se constituie într-o națiune, într-o comunitate sufletească prin respectarea echilibrată a legităților recunoscute în ea însăși și a legilor universale, de un rang superior, ale spiritului.

Neamul maghiar unitar trăiește în mai multe țări și trebuie să se confrunte cu cele mai diverse determinații pentru a-și putea păstra sufletul, destinul, vocația unitare. Cea mai mare primejdie a vieții maghiare este azi tocmai aceea că, supusă fiind unui infinit șir de efecte, unitatea ei se află într-un moment de cumpănă.

Dintre factorii care ar putea dizolva unitatea, cei mai teribili sunt aceia pe care îi include conceptul de existență minoritară. Destinul minoritar a sustras o mulțime de unguri din cadrul statului ungar, le-a barat calea către simbioza fără opreliști cu cultura universală maghiară. Maghiarii minoritari au încăput într-o măsură mai mare sub influența unor neamuri străine.

Această fragmentare e o realitate dată. Cum se poate păstra totuși, în condițiile unor factori determinanți de asemenea gravitate, unitatea maghiară?

Pe cât de periculos e într-adevăr să nu recunoști pericolul real al distrugerii unității, tot pe-atâta de periculoasă, sinucigașă atitudine e refuzul de a vedea noile căi ale unității. Să nu ne lăsăm convinși de aparența că, odată cu destrămarea unității politice, cu paralizarea parțială a legăturilor culturale, s-ar fi distrus și unitatea de neam a maghiarimii, comunitatea sa de destin. Fie că sunt majoritari, fie că sunt minoritari, maghiarii trebuie să-și poarte privirea limpede văzătoare asupra întregului câmp al vieții maghiare. Cauza posibilă a adevăratei noastre rupturi se conține în faptul că însăși maghiarimea fragmentată neglijează reala cunoaștere reciprocă. Populația țării-mamă, de pildă, e într-o uriașă măsură indusă în eroare cu privire la maghiarii aflați în situație minoritară. Ochii săi sunt reglați spre a nu vedea decât moarte în viața maghiarilor care trăiesc în condiții minoritare. Dacă ne raportăm într-adevăr la unitatea maghiară într-un suflet și soartă ca la o comoară ținută la mare preț, atunci întregul corp maghiar trebuie să-și îndrepte atenția asupra

acelor roade pe care viața maghiară minoritară le-a produs întru hrana întregii maghiarimi.

Maghiarimea trebuie să-și continue calea ca viața tânără a unui fluviu, reînnoindu-se tot mereu, reacționând cu elasticitate la diferitele influențe pe care le întâlnește. Dacă credem într-adevăr în prezentul maghiar și în viitorul maghiar și maghiarimea nu înseamnă pentru noi doar o oarecare zi de ieri și de azi lipsită de glorie, atunci nu vom înceta să cuplăm la viața noastră majoritară sau minoritară toate acele forțe vitale pe care Viața le-a rodit chiar în noi. Trebuie să ne ridicăm deasupra noastră înșine, spre a ne elibera devenind noi înșine cu adevărat. În oglinda adevăratei noastre Vieți eliberate, trebuie să ne supunem unei revizii fundamentale.

Prin acest exercițiu de viață avem să aflăm și *noua cale a unității maghiare*.

Atitudinea maghiară cea mai importantă a maghiarimii de dinainte de războiul mondial a fost *politica*. Ochii veghetori ai constructorilor maghiari erau ațintiți asupra edificiilor *națiunii maghiare* și *statului maghiar*. Se construia statul național maghiar, dar o reacțiune de aceeași putere ca și acțiunea pe care i-o dedica țara îi proiecta pe cetățenii săi de neam străin spre frații lor de sânge trăitori dincolo de hotarele țării. Atâta vreme cât urmărisem să-i facem, cu ajutorul unor factori spirituali externi și de altă natură, maghiari pe toți, am uitat în primul rând de noi înșine. Au existat maghiari entuziaști, emoționante festivități patriotice, dar adevăratul *suflet maghiar* avea parte de prea puțină hrană și de prea puțin aer necesare vieții. În cadrul statalității străvechea viață maghiară s-a ofilit. Convingerea generală era că lucrul cel mai important era mașinăria statală, manifestarea cea mai exterioară a neamului. Dacă cadrul exterior, statul, e puternic, atunci și conținutul se menține și se fortifică. Războiul mondial ne-a arătat destul de limpede că mașinăria nu era bună, când s-a ciocnit de alte mașinării, mai puternice, s-a făcut praf și pulbere.

Maghiarimea minoritară nu numai că s-a rupt de trupul statului maghiar ci, mai mult, s-a pomenit într-o țară nouă, condusă de un alt neam și iată, totuși trăiește, căci *sufletul* său e pe cale de a se trezi și își caută drumul, care, și în cadrul unui alt stat, să-i dea posibilitatea de a rămâne maghiar, prin recunoașterea comunității de soartă și de suflet. Recunosc că cea mai deplină posibilitate de dezvoltare a unui neam e oferită de viața într-un stat independent, guvernat de el însuși, dar destinul minoritar maghiar înfățișează întregii maghiarimi acel fapt îmbucurător că sufletul maghiar ascunde asemenea forțe ancestrale prin a căror trezire, chiar și într-o țară străină, se poate menține și-și poate asigura existența. Dacă sufletul ancestral, instinctual maghiar, singurul fapt justificator și productiv al vieții statale naționale, se trezește, în el, ca în rădăcini, trăiesc și persistă toate cele ce pot ivi mugurii unei noi vieți. În rădăcini rămâne arborele tot, dă muguri iar și prinde noi puteri, dar dacă se distruge rădăcina, ei bine, atunci piere copacul întreg, degeaba ne mințim împodobindu-l cu falsă viață și fructe inexistente. Primul

mare dar al vieții maghiare minoritare e revelația acestor rădăcini, reîntregirea cu rădăcinile vieții maghiare, cu evidențele sale străvechi. Locul unității politice exterioare trebuie să-l ia unitatea întru bazele maghiare ancestrale, unitatea de neam și de suflet. Azi adevărații maghiari sunt aceia care-și revizuiesc întregul univers și nu se tem să se reîntorcă la rădăcinile destinului lor. Adevărații constructori maghiari își îndreaptă atenția spre adâncuri, spre rădăcini, spre bazele ancestrale ale vieții maghiare. Ei caută semnele, valorile, relele specifice ale neamului maghiar. Întru această căutare și găsim trebuie să se identifice toți maghiarii.

Unitatea politică maghiară s-a sfârșit. În locul ei trebuie creată unitatea maghiară *de suflet*. Această unitate este mai perenă, mai profundă, mai autonomă, mai pură, așadar mai deplină decât unitatea politică exterioară. De asta ar fi trebuit să-și dea seama maghiarimea chiar și fără să fi avut parte de lecția usturătoare a Trianonului. Așa, având parte, cu atât mai mult. Nu zic că viața unui popor n-ar fi mai reușită dacă acest front interior, această unitate interioară n-ar fi apărută și de un front politic exterior, dar construcția frontului și unității interioare e mai importantă decât orice altceva, căci tocmai absența lor a dus la sfârșirea statului ungar. Prin intermediul maghiarimii minoritare unite prin suflet, vremurile îi cheamă pe toți maghiarii la edificarea unității de suflet a vocației. Această unitate sufletească nu înseamnă că viața spirituală maghiară nu trebuie să aibă diferite nuanțe în ceea ce privește concepția despre lume, ci ne îndeamnă să scoatem la lumină valorile maghiare specifice și să le înfățișăm – nouă și altora. Să nu cântărim valoarea cuiva după felul concepției sale despre lume, ci prin acea slujire prin care și-a asumat greul construirii unei națiuni pe seama neamului său maghiar.

Prin descoperirea de sine, prin recunoașterea legităților sale existențiale interioare specifice, identice în toate privințele, unitatea plină de vitalitate a maghiarimii poate fi realizată într-o manieră mai durabilă decât orice unitate politică exterioară. Tot maghiarul să fie el însuși: un maghiar adevărat trăitor, pentru ca astfel viețile tuturor maghiarilor lumii să poată deveni o unitate vie.

2. Crearea unității vii nu se poate realiza decât prin revenirea la rădăcinile vieții maghiare. Există, pe lângă nevoia de unitate, și alți factori care împing maghiarimea în totalitatea ei spre faptele ancestrale ale vieții maghiare. Azi, a fi maghiar în Ungaria prezintă doar avantajul că și locuitorii de neam nemaghiar ai țării ar dori să fie maghiari. În condițiile minoritare situația e tocmai inversă, a fi maghiar la modul individual înseamnă a fi marcat de răni și de înapoiere. În esența sa, care e maghiarimea mai pură, mai instictuală, mai plină de vitalitate: cea care asigură avantaje, progres sau cea care-l împiedică tot mereu pe individ să se realizeze? E ușor de răspuns: maghiarul minoritar e un maghiar mai maghiar, căci dacă și-a asumat soarta și-a adus și prinosul de jertfă. Viața în condiții minoritare, chiar dacă a lipsit o

parte însemnată a maghiarimii de forțele vieții maghiare statale și naționale, a devenit într-o măsură incomensurabilă un factor de trezire a conștiinței maghiare de neam, liantul comunității maghiare de soartă. Iar existența națională și statală își are rădăcina în existența neamului. În neam, ca în rădăcini, se află conținută întreaga viață a copacului maghiar. Descoperirea maghiarimii minoritare este de o uriașă însemnătate pentru viața întregii maghiarimi. Ea grăbește răspunsul la întrebarea: în ce măsură sunt maghiar pentru avantaje sau din interes și în ce măsură sunt un maghiar în sine, de neclintit, gata de jertfă?

Locul maghiarimii de față trebuie să-l ia maghiarimea interioară, plină de vitalitate.

În viața tuturor neamurilor și națiunilor simbolurile care le exprimă specificul joacă un rol de importanță covârșitoare. Întru asigurarea și propășirea identității de sine, sentimentul național și conștiința națională dau la iveală ele însele simboluri care le exprimă esența. Aceste simboluri, ca niște oglinzi, țin mereu trează atenția popoarelor și o îndreaptă asupra lor înșile. Școlarul maghiar budapestan primește scrisori de pe ale căror plicuri îi zâmbesc timbre ungurești, vede tramvaie pictate cu sloganuri „patriotice”, de deasupra porții școlii sale îl întâmpină stema maghiară, e liber să cânte imnul maghiar, exersează limba maghiară, vede sutele de creații ale vieții politice maghiare în edificii, statui, instituții, oameni, în scrieri și în graiul viu. Simbolurile maghiare îl înconjoară din toate părțile, îi amintesc de maghiaritatea sa. Multitudinea aceasta de simboluri exterioare comportă pericolul ca cel ce le contemplă să vadă destinul maghiarimii ca fiind întru totul asigurat, preaputernic, se deprinde prea tare cu ele și nu caută rădăcini mai adânci, simboluri mai străvechi, mai pline de vitalitate. Maghiarimea minoritară a rămas cu foarte puține simboluri exterioare. În viața sa politică abia dacă are câteva simboluri: partidele politice maghiare și publicațiile politice maghiare. Pentru maghiarimea minoritară cultura națională, limba națională reprezintă simboluri mult mai însemnate, mai pline de viață decât pentru maghiarimea majoritară. Un concurs de cântece maghiare are în Transilvania o însemnătate mult mai pregnantă decât orice festival budapestan. Ardealul îndrăgește mai mult, gustă mai intens roadele literaturii maghiare decât Alföld. Limba e azi pentru noi „adăpostul de pe urmă”, are dreptate Széchenyi[1]: în limbă trăiește națiunea. Maghiarimea minoritară se raportează ea însăși la specificul său de neam ca la o pavăză simbolică.

Viața maghiarimii minoritare constituie un mare avertisment pentru întreaga națiune maghiară: nu se poate supraviețui cu simboluri exterioare materializate, recurgerea exagerată la acestea poate avea un rezultat invers decât cel scontat, distrage atenția de la simbolurile mai profunde, mai pline de vitalitate, mai rodnice. Primejdia căreia trebuie să-i facă față maghiarimea minoritară poate consta în schimb din incapacitatea de a prezenta, în condițiile legale îngăduite și respectate, simboluri spirituale de o forță de atracție

suficient de mare pentru a contrabalansa forța de sugestie a simbolurilor altor neamuri.

3. Cea mai evidentă modificare a fizionomiei maghiarimii minoritare constă în apariția unui *spirit mai democratic*. Această democrație nu înseamnă puterea poporului, ci o mai organică interdependență, trecerea pe al doilea plan a barierelor sociale, solidaritatea diverselor clase, comunitatea creatoare de bunuri și cooperantă a maghiarilor minoritari. Într-un cuvânt: o maghiarime mai sănătoasă, mai productivă, mai adevărată. Merită să ne îndreptăm atenția asupra factorilor care au determinat constituirea acestui spirit mai democratic. Factorii arată că această transformare trebuia să aibă loc în mod natural.

În Transilvania, aristocrația maghiară prin naștere, avere sau funcție, chiar dacă nu s-a nimic întru totul, dar, în ceea ce privește influența sa, a scăzut foarte tare spre minimum. Această pierdere a influenței a avut mai multe cauze. Noile condiții nu-i prea favorizau pe aristocrați. Reforma agrară a jumuit serios marile latifundii, conducerea țării a intrat pe mâna aristocraților altui neam. Capitalul maghiar și-a pierdut în mare parte independența față de activitatea capitalului românesc. Climatul cel mai nefavorabil pe care destinul minoritar l-a rezervat protipendadei s-a vădit în viața politică. Funcțiile de conducere au fost preluate în mod natural de membrii altui neam.

În asemenea condiții, rolul clasei de mijloc maghiare și al oamenilor de rând a crescut într-o măsură uriașă. Oameni de valoare, veniți de jos, au ieșit la suprafață.

Clasa de mijloc s-a confruntat cu o criză poate încă mai gravă decât aceea a protipendadei. Cel puțin o treime din funcționarii de rang mediu s-au expatriat, altă treime au căutat alte domenii de activitate (industrie, comerț) sau au ieșit la pensie, restul și-au continuat, de bine, de rău, vechea îndeletnicire. Din această clasă de mijloc cincisprezece contingente lipsesc cu desăvârșire. Între cei de 26 și cei de 42 de ani se cascadează o imensă prăpastie. Aceasta e groapa de obuz a războiului. Se includ aici viețile tinere participante la războiul propriu-zis, existențele distruse în timpul războiului și miile de tineri „refugiați” la universitățile ungare din 1918 până în 1925. Vechea clasă de mijloc maghiară trăia de pe urma statului, așa cum trăiește această clasă de mijloc și azi în Ungaria. Statul nu mai constituie un fundament sub picioarele acestei clase de mijloc. Clasa de mijloc maghiară, cea care a mai rămas și cea tânără, pe cale de formare, va fi îndreptățită și va avea o rațiune de a exista doar în măsura în care se va putea identifica în mod organic cu lucrătorii manuali ai neamului. Această tendință apare limpede în viața tinerei generații maghiare minoritare.

Degringolada clasei de mijloc, retragerea forțată din brațele ocrotitoare ale statului ungar a sporit dintr-o dată importanța lucrătorilor manuali maghiari de la orașe și sate. Meseriașii și comercianții mai răsăriți din orașe, moșierii mai mici de la țară, pe care reforma agrară nu-i atinsese, micromo-

șierii mai însemnați au dobândit dintr-o dată roluri de conducere. Pierderile suferite la nivelul superior au trebuit compensate de jos.

Pe lângă aceste modificări de natură internă, au existat și factori externi care au contribuit la determinarea maghiarimii minoritare de a se democratiza. Neamurile sub imperiul cărora a ajuns maghiarimea minoritară duc o viață mult mai democratică decât maghiarii. În asemenea cadre statale ar fi un anacronism să reprezinti în continuare acel spirit care, din păcate, în Ungaria actuală bănuie poate mai abitar ca niciodată.

Maghiarimea a trebuit să plătească un preț greu pentru ca această existență mai democratică să se constituie în rândurile sale. Pierderile au fost grele, dar de ce n-am vedea și partea bună a lucrurilor: acțiunea de organizare a muncii solidare a maghiarimii *în slujba* reciprocă a tuturor și posibilitatea dezvoltării libere a unor potențialități. Minoritar fiind e imposibil să acționezi doar în folosul tău propriu, fiecă viață maghiară capătă sens și îndreptățire doar în lumina slujirii reciproce. Trebuie să ținem cont de fiecă valoare maghiară și nu putem permite să nu se realizeze adevăratele talente maghiare. Reiau punctul de vedere: asupra acestor daruri întreaga maghiarime trebuie să se arunce cu lacomă poftă, dincoace și dincolo de hotare, viața pretinde instituirea unui spirit mai democratic. Să avem mare grijă, în acest punct pot apărea cele mai acute diferențe între maghiarii despărțiți de granițe, aici putem deveni noi cauzele apariției unor bariere distructive, ridicate în calea unității.

4. Trăim vremurile unei mari întreceri între state. Niciodată n-au depus poate țările atâtea strădanii ca azi în vederea fortificării lor proprii în fața altor țări. În întrecerea dintre state, ceea ce scapă vederii e întrecerea dintre *neamuri*. Cine gândește vede limpede că într-o formă sau alta va trebui să vină vremea când odată cu estomparea granițelor statale se va constitui statul mondial sau cel puțin o confederație a statelor europene. Viața universală pretinde acest proces de universalizare. Nici o singură criză a epocii actuale nu se poate rezolva altfel decât într-un asemenea cadru universal. În acest cadru universal se va produce însă marea întrecere biologică și spirituală dintre rase, confruntarea fără arme dintre indivizii diverselor neamuri.

Pe când maghiarimea majoritară se întărește ca *stat* și se compară ca stat cu alte state, maghiarimea minoritară se măsoară ca neam cu alte neamuri; putem formula și așa: acolo o structură se măsoară cu alte structuri, aici viața cu viața. În cazul maghiarimii minoritare întrecerea are loc pe plan biologic și spiritual. Această întrecere presupune o acumulare mai mare de *forțe proprii*, sporirea conștiinței de sine, mai multă tărie interioară. Maghiarii minoritari iau parte la întrecere ca *indivizi*, așadar se fortifică individual. În cazul maghiarimii majoritare, cel ce coboară în arenă e statul, care-i cuprinde și-i reprezintă pe indivizi și nici adversarul nu participă la confruntare prin entitățile sale componente, și persoanele aceluia sunt reprezentate de o structură, de o organizație. Astfel, întrecerea nu presupune o atât de mare

acumulare a forțelor interne, un spor personalizat, ca în cazul maghiarimii minoritare. Am putea spune că maghiarimea minoritară poartă deja războiul biologic și spiritual fără de arme al viitorului. În vreme ce alte popoare făuresc arme deja aproape anacronice în vederea războiului următor, cele ce se pregătesc pentru adevăratul război sunt popoarele minoritare. Această recunoaștere trebuie să pătrundă fibrele întregii maghiarimi și, în cursul fortificării exterioare de voie-de nevoie, să-i îndrepte toată atenția asupra acestei pregătiri. Nu vor avea viitor decât acele neamuri care, în structura lor biologică și în viața lor spirituală de toate orientările, vor ști să-și manifeste în cel mai înalt grad identitatea de sine.

Trăind laolaltă cu neamurile care trăiesc în jurul maghiarimii integrale, care prezintă așadar un pericol pentru totalitatea maghiarimii, maghiarimea minoritară îi cunoaște bine pe adversarii direcți ai maghiarimii. Maghiarimea majoritară, tocmai ca urmare a obiectivelor sale de putere statală, se vede mai degrabă în oglinda culturii statelor mari. Ea desconsideră și tratează cu aroganță popoarele mici din jurul său, cele care îi pot primejdui cu adevărat existența. Iar aceasta este cea mai periculoasă tactică de pe fața pământului. Noi, datorită conviețuirii, suntem nevoiți să luăm seama la raportul de forțe al neamurilor printre care trăim, să le cunoaștem și să le respectăm valorile culturale. Aparent asta e o politică proastă, în realitate însă asta este politica bună. Conviețuind cu popoarele ce trăiesc printre noi, dacă avem în noi suficientă viață, în conformitate cu marea lege a biologicului, se iscă în noi tocmai acele forțe care ne fac rezistenți și puternici în întrecerea ce are loc în condițiile date. Maghiarimea majoritară este lipsită de aceste daruri, tocmai de o fortificare statală după tipic. Dar dacă afirmăm unitatea biologică și spirituală a maghiarimii, atunci trebuie să valorificăm aceste puncte de vedere în favoarea întregii maghiarimi.

5. Un alt dar al destinului minoritar este *posibilitatea abordării lipsite de prejudecăți a întregii existențe maghiare*. Din turnurile vieții maghiare minoritare manifestările de orice natură ale vieții maghiare universale pot fi judecate mai sincer, mai nepărtinitor, mai curat, prin urmare, cu mai multă adecvare la realitatea vieții decât din orice punct al țării-mamă. Viața maghiară minoritară e viață maghiară liberă, dezinteresată. Văzătorii maghiari trăind în condiții majoritare sunt împiedicați de mii și mii de interese, mii și mii de relații, afirmări și rețineri să vadă cu limpezime și să se exprime cu sinceritate. Maghiarimea majoritară nu va vedea niciodată atât de clar propriile, adevăratele sale probleme de viață, fundamentale, ca maghiarimea minoritară, căci construcția aparatului statal care-i șade ca un colos în cârcă îi macină toate energiile. Este nevoie de edificarea unității biologice și spirituale libere de relația politică a maghiarimii tocmai pentru ca maghiarimea majoritară să-și recunoască în destinul maghiarimii minoritare adevăratele sale probleme existențiale și să le supună reviziei. Chiar și cei abia zece ani de destin minoritar maghiar au lăsat să se întrevadă că, în mare, tocmai văzăto-

rii maghiari minoritari sau aflați în legătură cu existența minoritară au fost aceia care au pus degetul pe rană în privința problemelor vitale maghiare. A fost nevoie de soarta minoritară pentru a se putea înțelege perspectiva viziunii și însemnătatea unor genii maghiare recunoscute abia de o mică parte a maghiarimii majoritare (Ady, Dezső Szabó, Zsigmond Móricz).

6. E interesant să facem o comparație între *bisericile* maghiare minoritare și majoritare. Soarta minoritară a însemnat pentru biserică o slăbire, asumarea unor noi poveri dar, în același timp, o uriașă întărire interioară, sufletească. Grele pierderi materiale a adus reforma agrară, deprecierea vechilor baze, sărăcirea individuală a enoriașilor, înființarea și întreținerea fără sprijin din partea statului a sute de școli și efortul supraomnesc, lupta măcinătoare de nervi cu statul în vederea apărării acestora. A fost un miraculos dar de la Dumnezeu că i-a făcut pe capii bisericilor minoritare să vadă imediat după catastrofă că întru cele ale *sufletului* vrea nu să ofere reparații, ci să dăruiască cu peste măsură. Cei care nu sunt doar observatori superficiali ai vieții cultelor, ci și împreună trăitori văd cu limpezime că pe întreg tărâmul vieții maghiare sunt pe cale de a se produce uriașe *treziri sufletești*. A fost nevoie de destrămarea fundamentelor exterioare tocmai pentru ca fundamentul etern, care este Hristos, să apară cu atât mai clar. Viețile care-și trag seva din El înseamnă nu numai îmbogățire sufletească, ci și o viață mai plină de jertfire, un entuziasm mai înflăcărat, o voință mai oțelită, mai multe școli, mai mulți bani pentru maghiarimea minoritară.

În timp ce cultele maghiare majoritare își pot permite luxul de a se lansa, întru mai marea glorie a lui Dumnezeu, în lupte religioase, bisericile minoritare, chiar dacă n-au aflat calea colaborării organice în toate privințele, se țin măcar formal de porunca obligatorie a păcii.

Culte minoritare recunosc cu tot mai mare limpezime acele *sarcini vremelnice* prin intermediul rezolvării cărora trebuie să construiască lumea prezentului și pe aceea a veșniciei. Calea dezvoltării lor viitoare duce tot mai mult în direcția *creștinismului profetic*. În locul contrapunerii teologice a lumii eterne și a celei trecătoare, încep să întrezărească tot mai clar îndatorirea ca, pe lângă lumina eternă a lui Dumnezeu, lumina Vieții, să facă lumină și în problemele vieții de zi cu zi, să pronunțe o judecată clară în lumea negurilor tulburi ale prezentului și să pătrundă cu divine forțe creatoare lumea dedată tot mai mult descompunerii, pentru ca valorile sale perene să se păstreze. În locul separării dintre lumea eternă și cea supusă trecerii, noua îndatorire a cultelor este o *împreună-zidire profetică* a celor două. Triumful acestei concepții va însemna adevărata naștere a maghiarimii creștine și a creștinismului maghiar de realitatea cărora am fost atât de mult lipsiți.

Binecuvântările destinului maghiar minoritar se însoțesc de recunoașterea faptului că maghiarimea e o realitate vie, o unitate vitală elastică, un capital productiv; știe să reacționeze la acțiunea forțelor îndreptate împotriva-i și care-i primejduiesc viața, forțele produse de reacția sa reprezintă un

spor vital și valoric nu numai pentru ea însăși, ci și pentru viața umană în general.

În antologia Új arcvonal [Noua avangardă], Kolozsvár, 1931, p.128-138 (republicat în vol. Dezső László, A kisebbségi élet ajándékai. Publicisztikai írások, tanulmányok (1929-1940) [Darurile vieții minoritare. Publicistică, Studii], ed. Péter Cseke, Kolozsvár, Minerva Könyvek, 1997, p.77-85).

(Traducere: Paul Drumaru)

Dezső László (1904-1973), profesor și preot reformat, absolvent al Facultății de Teologie Reformată din Cluj (în 1926) și a Institutului Teologic din Glasgow. Între 1930-1940 este redactor la „Erdélyi Fiatalok”, iar din 1932 predă la Colegiul Reformat din Cluj. Din 1940 devine preot la parohia centrală din Cluj, iar ca arhivar șef al eparhiei pune în ordine bogatul material documentar existent acolo. Opera sa a fost risipită îndeosebi prin reviste și volume colective, iar multe texte au rămas în manuscris, nefinalizate. Este autorul unui volum despre *Az erdélyi református egyház története* [Istoria Bisericii Reformate din Ardeal], (Torda, 1929), iar o bună parte din articolele, studiile și prelegerile sale au fost incluse în volumul *Magyar önismeret* [Autocunoaștere maghiară] (Sfântu Gheorghe, 1944). O antologie recentă a fost publicată de Péter Cseke: Dezső László, *A kisebbségi élet ajándékai. Publicisztikai írások, tanulmányok (1929-1940)* [Darurile vieții minoritare. Publicistică, Studii], Kolozsvár, Minerva Könyvek, 1997. Pentru activitatea lui Dezső László la revista „Erdélyi Fiatalok” vezi vol. „Erdélyi Fiatalok”. *Dokumentumok, viták (1930-1940)* [Erdélyi Fiatalok. Documente, interpretări], Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1986.

[1] Este vorba de István Széchenyi (1791-1860), reprezentant al liberalismului nobiliar maghiar, care prin lucrările sale teoretice și prin activitatea modernizatoare practică a contribuit major la transformarea mentalităților în Ungaria, utilizând în acest scop o bună parte din averea personală. De numele său se leagă întemeierea Academiei Ungare de Științe (1825), crearea rețelei de căi ferate, regularizarea apelor, construcția podului ce-i poartă numele și care leagă Buda de Pesta etc.